

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K. 12 — Za 6 mjeseci K. 6 — Za Šibenik na godinu današnjem u kuću K. 12. — Za Inozemstvo na godinu K. 12 i suviše poštarski trošak. — Pojedini br. 10 para. — Plativo i utuzivo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi, priobćena pisma i zahvale tiskaju se po 30 para petiti redak ili po pogodbi. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Životno pitanje za mali posjed Dalmacije

Jest svakako pitanje vjeresije, odnosno pitanje, kako da se doskoči dosadašnjim vjeresijskim obvezama i pokrije druge nastajuće gospodarske potrebe. Mali naš posjed nastao je, u ogromnoj većini, iz težaštine, i ako su te obveze bile prevelike, jer kamate na posjednjem novcu bile su ogromne. Ali čim su se okolnosti promijenile, t. j. čim su cijene spale, čim su zavladale bolesti, mali je posjednik već težio čisto teret učinjenih dugova, već je morao upuštati se u nove dugove, već ga je vjeresija davila, dušila. Izprijala mu je ona snagu i mozak. Nastalo je doba tužne i teške borbe, gdje je na hiljade i hiljade našeg svijeta mučilo se, trudilo se, gladovalo, selilo, a u većini slučajeva bez koristi. Dugovi nisu se smanjivali, tereti su rasli, borba za obstanak bila je sve to teža, i mnogi koji je kupio zemljišta misleći da će napredovati, izgubio ga je u bezcijene ili ga je morao obradivati samo za to, da plaća tek kamate učinjenih dugova. I blažen koji je to uvijek mogao!

Ipak u većini slučajeva, i ako teškim pregaranjem i mukom, koje su poznate samo težaču posjedniku, nekako je još išlo napred. Kako? — to ne treba opisivati. Išlo je.

Nadošla je na to u cijeloj gornjoj Dalmaciji žilozdera, koja se sve to više razprostire prema jugu, tako da možemo, na žalost, biti više nego sjegnurni, da će ista zavladati cijelom našom pokrajinom. Kroz malo godina cijela pokrajina imat će da se bori proti ovom biću, pak je razložito upitati se: što onda? Ako je mali posjed, nažtežak, već danas preobretren, ako on već danas teško, posve teško udovoljava svojim obvezama, što će biti za koju godinu?

Na ovo, suedeći po iskustvu, ima jedan jedini odgovor: Pojedinač, prepušten sam sebi, mora da podlegne, pomoći mu može samo udruženstvo, zajedništvo.

Mali posjednik, težak, valja da se udruži, valja da se zajedničkim silama, zajedničkim sredstvima bori: svi za jednoga, jedan za sve! U tu zajedničku borbu valja da se malom posjedniku pridruži i jači, ako ne će da propadne, da se uništi.

Ovakova udruga postaje moćna i jaka, jer može dobavljati sve potrebite jeftino i brzo, jer i ako nema gotovine — ima svoj ogromni posjed, svoj moćni rad. Hiljada, recimo, posjednika, hiljada težaka — to je sila u svakom pogledu, samo ako zajednički radi, ako se zajednički bori za obstanak.

Ali ako hoće, da ova borba bude uspješna, valja uzraditi, da se organizirani posjednik i težak oslobodi dosadašnjih tereta, odnosno da ih smanji na najniže grane.

U tom pogledu smo kušali, što smo mogli. Iskustvo je ovo: Naš težak i posjednik sposoban je za zadrugarski život. On ga shvaća lako i pozna mu korist. Mala novčana pomoć ne pomaže skoro ništa, pače mislimo, da škodi gdje postoji većih dugova, koje smo spomenuli. Treba dakle osloboditi pojedinca od svih tereta, osim zadrugarskih, t. j. treba pojedincu dati toliko novca, da udovolji svojim potrebama. Na taj način učinjenim obvezama naš težak u ogromnoj većini udovoljava redovito i puno lakše, nego prije, kad nije obično nikad znao koliko duguje i kad mu je u darovima i drugim teretima kamata često dosizalo do 25, 50 i više, pače i preko 100%.

Najbolje sredstvo da se težak i posjednik udruže jesu bez dvojbe blagajne na neograničeno jamčenje. Ali kako mi shvaćamo, te blagajne mo-

raju razpolagati prilično velikom svotom novca i dobrom upravom. Dobra uprava se načini strogim nadzorom, potrebiti kapital dobavlja se uložcima na štednju i kreditom. Za dobru upravu nije teško, ali nešto teže ide sa uložcima, odnosno kreditom, osobito ondje, gdje ima čitav roj ljudi, koji trguju pozajmljivanjem novca. Ovi su obično najveći neprijatelji udruživanja.

Kako smo još drugim prigodama tumačili na ove se nije zanašati, a mora se naći načina, da se malom posjedniku pomogne.

Počelo se u nas i u tom pogledu liepo raditi. Neke blagajne su već mnogo učinile. Neke su se radi lakšeg poslovanja udružile u domaći savez, neke u ljubljansku vezu.

Tko je od njih bolje učinio ne ćemo da razpravljamo, jer ima dobrih razloga i za jedne i za druge. Što je za nas glavno jest da je i za jedne i za druge pitanje novca i vjeresije najglavnije pitanje.

Ovoga se držimo i mi, pa kažemo, da bi se to pitanje vjeresije za mali posjed moglo posve lahko i za Dalmaciju koristno riješiti, kad bi vjeresijski zavod pokrajine udovoljio svojem glavnom cilju, da pomaže poljodjelsko pučanstvo Dalmacije.

Kako taj zavod danas radi nije od koristi pokrajini. Njegova uprava niti pozna, niti razumi naše potrebe, a i ondje gdje doskoči, uradi to uz velike žrtve i terete za stranke. A ipak taj zavod mogao bi biti od koristi kad bi poslova preko Blagajna po pokrajini. Mnoge naime Blagajne dieleć veće zajmove *uknjiže iste na posjed*. Zašto Vjeresijski zavod ne bi mogao te i takove *uknjižene dugove* Blagajna preuzeti na sebe? Zašto na taj način kroz uknjižbu ne bi vjeresijski zavod mogao poslovati sa Blagajnom t. j. sa udruženim posjednicima na mjesto sa pojedincima? Ili još bolje, kad bi vjeresijski zavod poslova sa Blagajnom on bi za svoju sjegurnost imao njezinu uknjižbu i još k tomu jamstvo svih družinara Blagajne. Drugim riečima: Vjeresijski zavod bio bi sjegurniji poslužak sa Blagajnom nego kako posluje danas.

Ovo pitanje dalo bi se lako uređiti, i tim bi se doskočilo jednoj od najvećih potreba Dalmacije. A ovo smo pitanje potakli samo letimice za sad, da uzmognemo potaknuti zastupnike da ga već jednom riješe na korist posjednika i težaka, koji su u istinu pretežitiji dio našega pučanstva. Dalmacija se može pomoći od sebe samo ako hoće.

M. D.

Učiteljski sastanak u Splitu.

Prekojučer bila je u Splitu glavna godišnja skupština „Saveza dalm. učitelja“. Ove godine, što nikad do sada, pristupio je vrlo liep broj učitelja, a i učiteljica. Bilo ih je ukupno 73. Bila su zastupana sva postojeca „Učiteljska društva“. Liepi ovaj odaziv zahvaliti je upravu provodjajući učiteljske organizacije, oko koje se počelo kod naših učitelja ozbiljnije nastojati, odakle je glasilo „Saveza“ pod novim svojim urednikom zauzelo u ovom pitanju najživlju aktivnost.

Prije sastanka imali su učitelji svoj pred-sastanak u istom lokalu t. j. u jednoj od dvorana pučke škole na Lučcu, na kojemu je bio već postignut sporazum u glavnim tačkama, koje se odnosile na daljnje poboljšanje pravnih odnošaja pučkog učiteljstva u Dalmaciji. Skupštini je predsjedao Frano Bradčić.

Tajnik Justinijanovič nije mogao bit prisutan radi obiteljske žalosti. Izvješće o radu središnjeg odbora „Saveza“ podnio je F. Bradčić. Pripomenu je, da se mora provesti učiteljska organizacija na cijeloj liniji, da se tim zajamči uspjeh i razvoj učiteljskom glasilu. Naveo je, da je peticija „Saveza“ na sabor u smislu zaključka zadnje skupštine uručena zastupniku Prodanu.

Blagajnik je zatim priobčio financijalno stanje „Saveza“. Tajniku i blagajniku glasovan je absolutorij, a posljednjemu i nagrada od 60 K.

Zatim su izabrani novi revizori.

Kod „eventualija“ došlo je na razpravu pitanje o sudjelovanju „Saveza“ na obćem učiteljskom kongresu u Beču. Prije toga pozdrav-

ljeno je brzojavno iz skupštine narodno pred-stavnništvo na saboru u Zadru.

Ostalo se kod toga, da na tom kongresu zastupa „Savez“ već odredjeni odaslanik. O njegovom zadatku povelja se duga debata povodom predloga, da bi se i on pridružio konkretnim predlozima iznešenim od braće slovenaca u „Učitel. Tovaarišu“ dneva 14. prošlog mjeseca. Ti predlozi jesu sljedeći:

1. Uvrštenje dužnosti i pravica učiteljstva u službenu pragmatiku prožetih modernim duhom.

2. Javna kvalifikacija;

3. Pravo prigovara proti krivim osudama u osobnoj kvalifikaciji;

4.) Demokratizacija škola i svih šk. oblasti;

5.) Od učiteljstva izveden izbor zastupnika u zemaljska šk. vieća;

6.) Absolutna neodvisnost škole i učiteljstva od svega i svakoga, koji nije sa školom i učiteljstvom u direktnoj svezi, te nema nikakvih obvezatnih dužnosti prema njima;

7.) Absolutna sloboda učiteljstva u njegovu djelovanju na podlozi do sada u kreposti stojećih državnih, školskih i osnovnih zakona, u koliko ih je popunio moderni duh;

8.) Podpuna materijalna jednakopravnost pučkog i građanskog učiteljstva sa državnim činovnicima zadržanih četiriju razreda.

Kod razpravljanja vrhu ovih predloga nije postignuta jednodušnost, jer ih se uzelo u obzir sa dva opriječna stanovišta i to do nadaljih posljedica, pri čemu naravski nisu bili promatrani obziri na njihovu zgoljnu suštinu, koja je u sebi dobra i koja bi razumnim razlikovanjem podigla današnju školu do visine, na kojoj ju mora gledati svaki pravi, istinski prijatelj narodne prosvjete i puč. učiteljstva.

Uza sve to i glede ovih predloga skupština je došla do zaključka, koji će samo moći da pomogne dobroj stvari t. j. dala je nalog delegatu „Saveza“, da se u tim pitanjima pridruži predlozima slavenskog učiteljstva.

Poprmljen je zatim predlog, kojemu je svrha unaprijediti akciju oko osnivanja daljnjih učiteljskih družava u pokrajini i osigurati razvoj „Saveza“, njegova glasila, a eventualno i osnutak jednog omladinskog lista.

Zatim je zaključeno da se posebnom peticijom odmah pred sabor iznesu ove učiteljske želje:

a.) Doplatak moraju imati sve učiteljske sile. One, koje ga nemaju, primaju minimalno K 100. Stanarina, odštete u novcu za stanarinu i mjestni doplati ubrajaju se u mirovinu;

b.) Ukupna učiteljska služba snizuje se na 30 godina;

c.) Mirovine pučkih i građanskih učitelja i njihovih udovica neka se urede prema mirovini državnih činovnika i njihovih udovica;

d.) Učiteljima strukovnih tečaja neka se plaća surazmjerno povisi prema plaćama puč. učitelja.

Zatim je skupština dala središnjem odboru „Saveza“ potrebite naputke glede učiteljske tražbine, da pučko učiteljstvo bude dovoljno i dostojno zastupano u narodnom predstavništvu.

Na skupštinu je stiglo mnogo brzojavnih pozdrava od učitelja, koji nisu mogli da na nju pristupe.

O drugim njekim pitanjima, za koja je bila izražena želja, da se na skupštini pretrasa, odlučeno je radi kratkoće vremena, da se o njima povelje rieči u „Učiteljskom Glasu“ t. j. da dotičnicima ostaje prosto u smislu tih pitanja poslušati se glasilom „Saveza“.

Srbjsko-austro-ugarski trgovački je ugovor gotova činjenica. Po tomu su izgledjene glavne zaprieke, koje su onemogućivale svaki sporazum obostranih vlada.

U subotu je srbski ministar Pašić na njegovu zamolbu bio primljen od baruna Aehrenthala na dogovor na Semmeringu. Kako službeni komunique javlja, nade je da će se postići izmedju obe države sporazum u svim pitanjima, jer su obe vlade sklone popustiti od prijašnjeg

držanja. Pregovori će obostranih delegata započeti već drugom polovinom ovoga mjeseca. Pošto su kod prijašnjih pregovora sva pitanja trgovačke naravi bila podrobno ventilirana, to bi delegatima sada ostajala jedino zadaća da obostrane zahtjeve ugovora stiliziraju i podpišu.

Kako smo mi već za vrijeme zadnjih pregovora izmedju srbskih i „austro“-ugarskih delegata u Beču javili bili, „austrijska“ je politika onom zgodom, a još i prije, tražila potpunno poniženje Srbije, odnosno ona je zahjevala, da se politika Srbije povrti u kolotečinu, u kojoj se je gibal za vrijeme kralja Milana.

Na ovaj zahtjev Austrije Srbija nije mogla da pristane. Ona nije htjela. Ubijstvom Alesandra i slobodnim izborom Petra Prvog htjelo se u Srbiji započeti novom erom vladanja. Taj je pokušaj platio srbski seljak tim što nije mogao da svoje živo blago niti proda niti daruje. Osim materijalne štode, koju je podnio srbski narod, moralno su morali trpeti krugovi kralja Petra, znajući da njihov narodni poglavica nije obljubljen kod raznih europskih dvorova, dapače ni kod onih, koji mu do nekle izkazase susretljivost nije uživao ikakva povjerenja.

Za to se kralj Petar nije niti usudio da do sada posjeti jednog od njemu prijatnih dvorova, a srbska je vlada imala ili da sve protivštine sama svlada, ili da se pokori austrijskoj politici, uz uvjet da joj ova podigne prestiz. Prvo Srbija nije mogla sama po sebi, a na drugo je Austrija bila pripravna uz uvjet kapitulacije. Srbija se je opirala, dugo se je opirala. Srbija je danas pod pritiskom unutarnjeg dnevnog napredka trgovine i javnog mnijenja popustila austrijskim zahtjevima. Na ovaj ju je zadnji korak nagnao europski koncert, a iza privatnog razgovora izmedju Pašića te Iswolskoga u Karlovim Varima, srbski ministar predsjednik nije mogao inače raditi nego nastojati da što prije uz svaku cijenu spašava što se dade spašiti, u nadi da bi na ovaj jedini način Srbija mogla postignuti sreću, da se pri akciji u Macedoniji i na nju obrazu.

Srbski je ministar predsjednik Pašić na kolodvoru na Semeringu bio dočekan jedino od poslaničkog savjetnika pl. Musilina. Nijednog novinara, nijednog fotografa, pa ni samih znatiželjnika nije bilo na kolodvoru, znadjuhu, da se Pašić žuri na Semmering Aethrenthalu da mn reče: Parce mihi!

I barun Aehrenthal oprostio Pašiću i srbskoj vladi.

Srbija je popustila austrijskoj politici. Srbija se je poklonila koncertu Europe; srbski se seljak može danas nadati da će mu kroz maio vremena odlautati, jer će opet moći da svoje blago eksportira. A i srbskim kraljevim krugovima, rek bi, u nedaleko vieme zasjati će prijatnije sunce.

Kralju će se Petru, iza sklopljenja srbsko-austro-ugarskog trgovačkog ugovora, dati prilika, da posjeti bečki dvor. Ovim će posjetom podignuti se ugled današnje narodne srbske dinastije, te nije izključena mogućnost da će austrijska politika nastojati da predobije simpatije Eduarda za Kralja Petra. Hoće li Srbija ovim „uspjesima“ biti zadovoljna?

Teško, jer je na sve te uspjehe ona bila prisiljena.

Rekonstrukcija ministarstva?

Još za vrijeme zadnjeg zasjedanja česarevinskog vieća pronosiše se glasovi po kuloarima parlamenta, da je ministar predsjednik Dr. Beck odlučio rekonstruirati ministarstvo. Onda se je još uvijek govorilo o činovničkom ministarstvu. U istinu pak sadašnje Beckovo ministarstvo nije više činovničko nego parlamentarno. Jedini jedan član ministarstva nije niti zastupnik niti član gospodske kuće. Ostali su ili bili imenovani članovima gospodske kuće ili su bili izabrani zastupnicima. Ministar bogostovlja i nastave Dr. Marchet podlegao je kod izbora, ali jer su uza nj sve njemačke slobodne stranke, to ga se može smatrati podpunu parlamentarnim ministrom.

Pri zaključku prošle sezone česarevinskog vieća na ove se je glasine malo tko obzirao,

članovi obih se kuća žurili, da se što prije riješe budžetnog provizorija, te da se što prije povrate kući. Nastalo vrijeme parlamentarnih praznika i kao da je u ovoj ljetnoj mrtvoj sezoni bilo zaspalo pitanje rekonstrukcije ministarstva. Na jednom se prosu glas o imenovanju jednog ministra za južne Slavene, a sad se opet šire glasovi o promjenama u ministarstvu.

Sva je prilika da će do rekonstrukcije u ministarstvu doći još prije otvora česarevinskog vieća. Dva su razloga, koja na taj korak sile ministra predsjednika d. r. Becka. Prvi je što mu sadašnji ministri ne mogu zamčiti, da će ljudi koje oni imaju u se u zastupničkoj kući razgovorati za austro-ugarsku nagodbu; drugi je razlog, koji d. r. Becka sili na rekonstrukciju, što njemačke stranke prijavljaju ministru premijeru, da u sadašnjem ministarstvu vieću vode glavnu riječ slavenski ministri. Niemci imaju sada u ministarstvom vieću tri glasa, dok Slavenci četiri. Dva česka i dva poljska.

Zadnje imenovanje sudaca českih u Kraljevini Čskoj označiše sve njemačke stranke porazom njemačkih ministara. Taj njihov poraz opravdavaju njemačke stranke s razlogom, što se njemački ministri nalaze u ministarstvom vieću u manjini. S toga navališe na ministra predsjednika d. r. Becka, te traže da u ministarstvom vieću budu zastupani Niemci uistom broju, kao i Slavenci.

Niemci nisu proti osobama današnjih ministara. Kršćansko socijalna stranka rek bi da nije protivna sadašnjim njemačkim ministrima. Ona se je do sada dapače uvijek izrazila proti eventualnom pozivu jednog njezinog člana u ministarstvom vieću. Kršćanski socijale više radije voditi i na dalje kontroli vrhu drugih njihovih zemljaka, i tako indirektno uplivati na njih, da plešu kako oni žele, nego li za sada dok se još čute slabima preuzeti jedno mjesto u ministarstvom vieću, te se još više izvrgnuti napadajima socijalnih demokrata i onima ostalih njemačkih stranaka.

Poljaci su više ili manje zadovoljni s njihovim zemljacima u ministarstvu. Ali česki agrari i radikali ne mogu nikako da se slože sa radom ministara Pacaka i d. r. Foršta. U njihovim krugovima buktu vatra. Oni bi se zadovoljili kada bi jedan od dva česka ministra pripadao njihovoj stranci. Ova je javna njihova tajna poznata ministru predsjedniku, i on se eto muči i nastoji, da udovolji ovoj radikalnoj želji. Za taj se slučaj naime dr. Beck, nada da će uz klerikalne Čeha i Mladočce dobiti za osnovu austro-ugarske nagodbe ove dvije nezadovoljne skupine u parlamentu. Većina se českih političara protivni ovom planu za sada. Ministri Pacak i d. r. Först su se izjavili pripravni svaki čas položiti svoje portafolje, jedino da ne ciepaju česke stranke. Ova većina želi zajedničko držanje svih heterogenih českih elemenata u zastupničkoj kući. U tomu su pogledu dati već jedan dobar primjer, kada su pokušali da dobiju za zajedničku borbu proti Niemcima i same česke socijalne demokrate. Pitanje ravnopravnosti slavenskih jezika u zastupničkoj kući zahtijevati će Česi da se još u jesenskoj sezoni riješi, i to prije nego li dodje na dnevni red osnovu austro-ugarske nagodbe i ona budžeta za god. 1908.

Za rješavanje ovog pitanja morati će u prvom redu biti složne u radu sve česke stranke. Za to su mladočeski mnjenja, da dok se ovo važno pitanje ne riješi u parlamentu, da bi se

imalo sa svim silama raditi oko uzdržanja status quo u ministarstvom vieću.

Radi pitanja stenografiranja nenjemačkih jezika ministra predsjednika ne boli toliko glava, koliko radi osnovne austro-ugarske nagodbe. Za to je ministar predsjednik dr. Beck odlučio između radikalno-agrarnih českih zastupnika tražiti čovjeka, kojemu će uspjeti svoje istomišljenike predobiti da glasuju za osnovu te nagodbe.

Da li će česki agrari i radikali nasjesti ministru predsjedniku, to je drugo pitanje. U radu d. r. Foršta i Pacaka vide oni popuštanje austrijskoj vladi, a šef ove iste vlade traži među njima pristašu za provedenje svojih osnovi. Nevjerojatna pojava!

Budućnost će skoro pokazati na kojoj je strani pravo, dok se punim pravom poznajući radinost i energiju českih radikala i agraraca nadamo, da će oni skupa sa Mladočesima biti hrvatskim zastupnicima u parlamentu pri ruci, da se zaprieči primljenje svake osnovi austro-ugarske nagodbe, koja će krnjiti prava hrvatskog naroda.

Praktična politika.

Split, 9. rujna.

Pod gornjim se naslovom čita u predzadnjoj "Slobodi" članak, čija je suština: — i ako su Talijani kod nas u manjini, mi im ipak moramo u svemu popustiti, jer su od od nas jači novcem i kulturom. — Kako se vidi, tvrdnja je presmjela i rodila je sredo-vječnu misao robovanja novcu, koji se hoće da širi, pod plaštem liberalnosti, kroz demokratsku "Slobodu". Da je ova misao došla na vidjelo svojom prirodnom stazom kroz "Dalmatu", nikakvo čudo; ali ovako, — kako da čovjek sud? Bit će, da je ona misao plod poznavanja domaćih prilika, crpljenih iz članaka i dopisa glasila občine zadarske, ili ju je odnjehala djetinja naivnost i žudnja, da vidi svoje redke preštampane i prevedene, ako ju nije proturala herostratska čud. Bilo kako bilo, kod nas je običajno, što bi se kod drugih zločinom ili ludjačkim činom držalo, pa neka se pojmi i ovaj dokaz duševnog robstva "Slobodina" člankopisca! On je inače svadjenju vrednosti svoga naroda ispod one jednog prekomorskog golozua opravdao time, što nas je sve Hrvate kvalificirao vrednijim jedino za demonstracije i proglašen nas orudjem austrijske politike, kojoj mi robujemo kadgod se opremo prekomorskom susjed, da nam kućom ne zavlađa i kadgod se otmiljemo njegovim udarcima u Trstu, Rijeci, Zadru, pa i u samom "Slobodinom" Splitu! Ovaj sud častnoga člankopisca "Slobode" najbolje će doći i talijanskog kamori i austrijskoj policiji, radi koje se u članku toliko koplja lom. Hoće li pak ista pomoći i ideji izmirenja s "Talijanima", mogao bi nam jedno odgovoriti sam pisac i oni, koji se s njime radi splitskih autonomaša odriču svih narodnih idejala. Moral bi nam pak ovi ljudi htjeli biti iskreni, kad bi nam priznali, da je ovo izmirenje onemogućivano jedino sa strane tobožnjih Talijana; kao što bi nam i priznali, da je Chlumecky najbolji prijatelj onih, za koje bi nam se htjelo dokazati, da su izvor svakoga liberalizma. Da su pak ovi "Talijani" nešto drugo, nego bi nam ih htio dokazati saradnik "Slobode", dobro je da mu pročistimo malko naočale, kroz koje ih hotice ili nehotice gleda.

Jezgra autonomaške, sada talijanske stranke, bili su od početka narodnih borba pa do danas viši i najniži činovnici i nekoliko gospode, koja je s prezimom sredovječjih grofića gledala na ostalo dalmatinsko pučanstvo. Ovih tiranika nalazimo po gradovima i po kojima na Rabu i Pagu, na Visu i na Korčuli, a računaju toliko, koliko su mogli i mogu gnjaviti težaka, bilo lihom ili nečuvanim sistemom kmetstva. U ime ovih i njihova "talijanstva" popuštati od svojih narodnih prava, bio bi znak igno-tancije ili djetinje naivnosti! Većina se ovih krsti Slavo-dalmatim, autonomašima, pravim Dalmatincima, a kadikad i "Talijanima", da se tim pokaže drugim od svog težaka, i da tako iztakne svoje gospodstvo, isto ono gospodstvo, koje osjeća zagorska služkinja u gradu kad je naučila nekoliko talijanskih riječi, pa se time koči pred svojim suseljanima. Ovako se koči i ovi tobožnji Talijani sa svojom "djedovskom kulturom", sa svojom tal. književnošću, od koje ogromna većina ne pozna no "Casamia" i "Bertoldo Bertoldina". Ovi bi vrlo rado pomilili i talijanske škole, koje im "Sloboda" nudja, najviše za to, da im djeca, ti budućti signorotti, ne dolaze u dodir sa kmetstvom dječom, e da se naime i tako vidi, koja razlika prolazi između gospodina i kmeta. Laskati dakle ovi gospodskoj umišljenosti ne može valje biti narodni, a još manje liberalno i demokratski. — Uz ovu, tobožnju inteligenciju novca, pred kojom naš člankopisac "Slobode" skida svoju slobodnjačku kapu, valjda usljed nekog atavizma, dolazi i ona činovnička, nekotih liečnika i po kojeg odvjetnika. O prvima i ne treba nam govoriti, jer će o njima svako biti na čistu, da oni ne bi mogli, a niti bi htjeli opirati se austrijskim intencijama, niti bi mogli ulti nam nove snage u žile za borbu protiv tudnjštine. U ostalom svakomu je vrlo dobro poznato, da su svi činovnici talijanskih osještja uvijek bili najokorjeliji protivnici svakog našeg slobodnijeg podhvata. Sa računanjem dakle na ovakovu inteligenciju — zdrav se razum Hrvata ne može lako izmiriti. Ostali bi oni drugi, koji se ili ne bave politikom, pa i ne shvaćaju naših narodnih težnja; ili su se iztakli u politici sa nepomirljivom mržnjom na sve hrvatsko, čija je mržnja uvijek najbolje došla austrijskoj politici, jer je znala i iste im narodne zastupnike stvarati austrijskim detektivima i agentima najogavnijeg denuncijantskog sistema. Na pozivanje ovih za saveznike mora da se smuti svaka liberalna, demokratska duša. Ne bi dakle ostao nego veoma nezanatan broj onih, na koje bi se moglo računati, a ti su, koje uzgoj ili familiarne tradicije drže belajnaškoj struji, i koji su zbilja zadeni u liberalnim duhom. Ovi će lako uvidjeti, da šaćica njih ne smije osporivati budućnost cijelog naroda, niti da oni mogu biti drugi narod u narodu; pa će, kad nas vide svjestim svoje narodnosti, kad u nami upoznaju borcu, a ne puzavce, bilo to i prama njima istima, — tad nas ne će prezirati. Tada će pako biti naša dužnost, da radi njih damo talijanskoj kulturi i jeziku dostojnu poštu, i tad ćemo moći govoriti o praktičnoj politici, dok, kako se sada govori u "Slobodi", to nije no politika očajnika, jal nezrele djece.

Pravi demokrat.

Otvor sabora u Zadru.

Zadar, 9. rujna.

Danas u 10 sati pr. podne bi u prvostolnoj crkvi sv. Stošije obdržana svečana služba. Pontificirao je biskup Borzatti. Bili su prisutni članovi Zemaljskog Odbora i mali broj zastupnika, te predstavnici svijui vlasti izim vojničke.

U 12 sati sastadoše se zastupnici u sabornici; prisutno je njih 20, među kojim i biskup Mitaš. Sa strane vlade pristupioše dvorski savjetnik *Tonić* i namj. savjetnik *Golf*.

Galerije su dubkom pune otnogno obćinstva.

Saborski predsjednik *Dr. Ivčević* otvara sabor, nazivlje zastupnicima dobrodošlicu, te u odlujem govoru iziće imenovanje sina ove zemlje, gop. *Nika Nardelli*, namjestnikom, i žali što ga je zadesila težka bolest te ne može da prisustvuje ovom zasjedanju; izjavlja, da će u ime svoje i sabora izraziti gop. namjestniku čuvstva sućuti. Za tim iziće u kratko razne poslove, koje je sabor pozvan da razpravlja i trsi. O predracunim veli, da su se troškovi povisili, ali da sasvim tim nije bilo potrebito posiliti prireze; a to s toga, što je vlada za g. 1907. pritekla u pomoć pokrajinskoj zakladi sa prinosom od K 150.000, koji će iznos za g. 1908. povećati na K 300.000. Spominje uoće akciju vlade oko promijanja gospodarstvenih prilika u zemlji; za potrebite radnje oko uređenja bujica, puteva, pribave pitke vode itd. vlada će doprinasti 90^{0/0}, a pokrajina samo 10^{0/0}, ukupne potrebtine; u tu svrhu, za pokriće toga prinosa od 10^{0/0}, Zemaljski Odbor će predložiti saboru, d^r mu za g. 1908. stavi na raspoloženje K 150.000. Spominje za tim najvažnije zakonske osnovi, što će se pretrsaati u ovom zasjedanju: Preinaka nekih odredaba zakona — o ustanovljenju zaklade za pojedjeltske poboljšice" u koliko se tiče uoblaštenja na prinos sa strane pokrajine. Po novoj osnovi, i bez osobitog zakona, moći će pokrajina snijeti doprinosno za sve radnje, koje će se izvesti sa strane vlade dogovorno sa Zemaljskim Odborom. Spominje dalje zakonsku osnovu za gradnju predielnog puta od Obrova do hrvatske granice; osnovu o uređenju naknade vjeroučiteljima; o uređenju beriva učitelja pri stručnim i ratarskim tečajevima; zakonsku osnovu glede dužnosti svijui občina bez iznimke, da pribave potrebita pomještca za pučke škole; osnovu o sklopljenju novog "obćinskog zajma" od K 600.000, pošto je današnja zaklada iscrpljena skoro; osnovu o uređenju disciplinarnog postupka proti pučkim učiteljima; o preinaci nekih propisa obćinskog pravilnika usljed predloga zast. *Milića*.

Na koncu predsjednik izriče nadu, da će vlada pristupiti k uređenju jezičnog pitanja u zemlji, kako je pravedito i po samu službu koristno.

Pozivlje zastupnike na složan rad na korist mile nam otačbine Hrvatske, i završava govor pozivlje prisutne da kilku živio *Nj.* Veličanstvu kralju, što prisutni prihvatše.

Za tim uze rieč vladin predstavnik dvor. savjetnik *Tonić*. Žali, što je namjestnik zapriečen da prisustvuje ovom zasjedanju. Veli, da narodno zastupstvo čeka važan zadatak. Sve, što je god u vladinom programu za ekonomsko pridignuće Dalmacije, sve će biti izvršeno. Bilo je kod namjestičtva pomnoženo stručno osoblje iziće znatne svote novaca, što je vlada odlu-

Vrelo Života.

(Od Ivana Meštrovića.)

(Nastavak.)

Tvrdnja, da Meštrović "pozajmljuje forme iz čovječjeg društva", nije opravdana za one kipove, koje stvara njegova fantazija. Ova tvrdnja na prvi mah izgleda, kao da bi hvallia Meštrovićovo oko. U ovoj tvrdnji uvidjam ja sve protivno od pohvale. Ova ga ne hvali, već ide za tim, da, prikazujući Meštrovića naturalistom, zalajni onu pravu silu i moć njegove intuicije, kojoj su podloga fiziologija i psihologija, a koje su jedine kadre da vode Meštrovićovo oko i ruku na površini ljudskog tijela od jedne misli do druge, od jednog zgloba do drugoga, davajući im onu vanjsku formu, koja potpunoma odgovara onom česovitom fizioložkom i psiholožkom čestvu individua, kojeg si sama sebi predstavlja Meštrovićeva fantazija. Razlika je između ove dvije tvrdnje velika. "Pozajmljujući forme iz čovječjeg društva" Meštrović bi jamačno uspio iste vjerno reproducirati. To potvrđuju njegove razne radnje, koje je izradio imajući pred sobom žive modele. Ali koja kolosalna i ne na prvi mah nepojmljiva razlika između ovih radnja i onih, te ih je njegova fantazija stvorila. Kada moćno ne bi unaprieda znao, da obe vrsti radnja potiču od iste ruke, sudeći po njihovom vanjskom izrazu ne bi mogao vjerovati da su obe radnje

djela jednog ter istog Meštrovića. One, koje pravi prama modelu ne pokazuju ništa izvanredna; vrte se u sferi uspjelih umjetničkih djela; za njih mislimo, takova su morala biti. Umjetniku samomu takova djela i ne pružaju prigode, da nam pokaže silu svoje intuicije, te ako ta djela odgovaraju svim zakonima kiparstva i svim zahtjevima umjetnosti, ipak ne pobudjuju u nama nikakva osobita čustva. Mi priznajemo umjetniku njegovu osobitu vještinu, dok ostajemo gledajući tu vrstu njegovih djela hladni.

Da, ostajemo hladni. Naše se oko dan danas ne zadovoljuje samo sa prostim uspjelim formama. Mi postajljamo sasna druge zahtjeve umjetniku, želi li da nam njegove umjetnine uođe. Ti naši zahtjevi odgovaraju našim čustvima, te kad sami ne znamo kako da te naše unutrinje osjećaje izrazimo, tražimo u našem duhu od umjetnika, da nam ih prikaže u svojim djelima. U našim zahtjevima preteravamo. Ne obaviremo se na umjetnikovu fantaziju, na njegovu intuiciju, na njegovu slobodnu volju. Nepravediti smo, Jaoh ti se onomu umjetniku, koji nam izloži jedno djelo našem oku nepoćudno! Izloži li nam pak jedno djelo, na kojemu nalazimo izraženo dajbudno jedno od naših osjećaja, onda smo zadovoljni. U tom zadovoljstvu hvallimo umjetnika i njegovo djelo. Ovako sudimo mi prosti smrtnici, mi, koji se ne razumijemo u umjetnosti; koji nismo pozvani da pišemo kri-

tike o umjetničkoj stvari umjetnikova djela. Naš sud nije umjestan. Temelji se na našoj simpatiji ili antipatiji. Nu dok je naš sud subjektivan, sud kritičara mora da bude objektivn. Taj nam objektivni sud hvall vru Meštrovićevih djela. Koliko su meni poznate kritike, koje su se bavile Meštrovićevim djelima, sve su se obazirale na onu drugu vrstu Meštrovićevih radnja, kod kojih de facto vanjska forma potvrđuje Meštrovićevu kiparsku vještinu.

Kod ove vrsti Meštrovićevih radnja divimo vjernosti i tačnosti reprodukcije, a kad još k tomu saznamo, da je Meštrović jednu od takovih reprodukcija zgotovio kroz jedno deset sati, dok bi za istu radnju drugi umjetnik upotrebio mal ne deset dana, onda se divimo više brzini kojom Meštrović radi, nego li samoj radnji. Ne radnja sama toliko, koliko li brzina kojom je Meštrović dovršio ovo ili ono reprodukciju njeleje na naše živce, i mi, jer naučini u Meštrovićevim reprodukcijama gledati sliku i priliku modela, prolazimo mimo njih a da im i ne posvećujemo osobitu pažnju, dok se naše misli i naš sud bavi sa dušijnom vremenom, koje je Meštrović upotrebio kod radnje stanovite reprodukcije, i po tomu stvaramo sobi novu sud o napredku Meštrovićeve vještine. Da ova vrsta našeg deduktivnog suda nije umjestna, držim da je svakomu jasno.

Fakat je da mi sudimo tako. Ovo vriedi

za one koji Meštrovića poznaju od kada je stupio na akademičko zemljište. Iz prvog početka nas je zanimala vjernost njegovih reprodukcija, a kada smo se nakon kratka vremena uvjerili, da nas Meštrovićeve reprodukcije upozoraju i na najsitnije tačke modela, koje su našem oku izbjegle, onda smo se zanimali za vrijeme, koje je Meštrović upotrebio pri radnji, i po kolikočiji vremena suditi smo njegovu vještinu. Ali da mi kod prosudjivanja Meštrovićevih reprodukcija sudimo njihovu vrednost prama vremenu, što ga Meštrović izgubio kod radnje, nije nikakva čud. Mi smo obični ljudi. Sudimo primitivno. Ne posjedujemo niti u rukama aršin, da mehanični odmjerimo Meštrovićevu intuiciju; niti imamo u glavi jednu posebno konstruiranu mjeru, kojom bismo idealno mogli istu mjeriti. Mi znamo razliku između duljine od Trsta Beča i Londona — New-Yorka. Mislim o dujini telegrafičke struje. Znamo koliko vremena treba električna struja da prispije iz Trsta u Beč, odnosno iz Londona u New-York. Mi se čudimo tui električnoj brzini. Ali kada se zanesemo u mislima širom svijeta oko nas u tili čas iz Beča u Trst, iz Londona u New-York; sad smo na Semering, sad na najvećem vrhuncu Himalaja; a dok se u istom trenutku divimo slapovima Krke i Niagare, nalazimo se istodou modrim špiljama kod Capri i Visa.

(Nastavik će se.)

čla uložiti. Spominje velike lučke radnje većim dijelom jur započete. Govori o željeznici, koja će glavni grad spojiti sa zemljom; ta će željeznica biti građena. O spojenju Dalmacije sa monarkijom sredstvom željeznice veli, da je to predmetom razpravljanja u pregovoranju, koji se vode između Austrije i Ugarske. O jezičnom pitanju u uređima veli, da vlada izričito priznaje potrebu uređenja tog pitanja; da se s toga bavi sa istim, e da uređi tako; da rješene bude odgovaralo karakteru zemlje i potrebama službe. Uovolšten je izričito na izjavu, da će vlada prvo izmakla ove godine donijeti do znanja zanimanih faktora temeljna načela, po kojim će jezično pitanje biti uređeno.

(Nastaje pri tom živo prigovaranje ovoj izjavi, koja je daleko nepovoljnija od one date još u zasjedanju god. 1905.)

Tim bi sjednica dovršena. Nastajna sutra. Na dnevnom su redu između ostaloga i ove točke:

Izvjestaj Zemaljskog Odbora o trajnom sutjecanju u troškove za uzdržavanje dvorazredne trgovačke škole u Šibeniku, sa skupštinom svotom od K 3000, ako je država osuđuje.

Izvjestaj Zemaljskog Odbora o molbi društva „Società austro-italiana per la fabbricazione del cemento Portland: Zamboni, Stock et comp.“ u Splitu, da mu bude udaren stalni iznos pokrajinskih prireza na obrtarnu.

Prvo čitanje zakonske osnove za uređenje potoka: „Polje“, „Dugi rat“, „Gripice“, „Rogača“, „Golubinka“ i „Dinja-Luka“ u otklonu Dugama obćine omiške.

Izvjestaj Zemaljskog Odbora o pokrajinskom doprinesku u slučaju podržavanja trgovačke škole u Splitu, od K 3000 na godinu, za njezino uzdržavanje.

C. k. bilježnici.

Sada, kad je, da tako rečemo, na dnevnom redu pitanje o uvedenju našeg jezika u javne urede, mislim, da nije izvan aktualnosti ako nešto nabacim o c. k. bilježničkom uredu, kojim reč bi da je sudjeno da će najzadnji napustiti tuđi jezik. Militavost i silni nemar naših ljudi kad se radi o zaštiti najsvjetijeg čovječjeg prava, materinskog jezika, svemu je tomu kriva!

U austrijskom bilježničkom redu ima dođuše §. 6., koji propisuje, da je javni bilježnik u dužnosti da poznaje jezik ili jezike zemlje, za koju je imenovan, ali u našoj vjekovitoj zemlji iznimaka, znamo svi koliko vriede slični propisi zakona, a u tom pogledu nek nam je slobodno iznieti za primjer nedavnu eru Handlovu, kad su razni grofovi i baruni, sretno uspone, jedan za drugim bili usposobljavani u hrvatskom jeziku, a kad bi im se kakva stranka prikazala i oslovlila ih, obratili bi se dodielenom im kancelarijskom činovniku obćinim upitom: „Was spricht der Kerl?“

Nego, dok se ovako što događa u uredu, što stoje pod uplivom celog jednog osobitog sistema, prama kojemu je pojedinac nemoćan da nešto učini, drugačije se prikazuje stvar kod bilježnika, odnosno notarskih ureda. Kod ovih ne vriede kojejakvi sibilinski propisi o uredovnom, bud praksom bud zakonom ustanovljenom jeziku, već čisti i bistri § 43 Bilj. Reda, koji kaže, da se bilježnički spis ima da sastavi u zemaljskom jeziku, a ako ovih ima više, u onom u kojem stranka želi.

Pogledajte prepise ili odpravke što vam stignu u ruke od c. bilježničkih ureda ciele sjeverne Dalmacije, primorja i Zagore, pak čete primjetiti, čudo neviđeno: 99% spisa sastavljenih u talijanskom jeziku sa strankama, od kojih 98% ne razumije niti rieči talijanske!

Jeli ovo, gospodo c. k. bilježnici, vi ljudi od povjerenja, koji u narodu, s narodom i novcem živetete, jeli ovo, rekoh, učinjeno prama želji stranaka? Jeli ovo prama propisu § 43 Bilj. Reda? Jeli ovo u interesu samih stranaka; čini li se to u obezbjeđenje njihovih prava, kad one niesu u stanju niti iz daleka da razume sadržaj spisa, što međusobno sklopiše?

Da se jednom za uvieke stane na put ovoj po stranke veoma štetnoj protuzakonitosti, nije nam potreba čekati kojejakve odluke ili rješena majke Vlade, jer je zakon već tu, pak je jedino do zanimanih stranaka, da od njih plaćene bilježničke sjete na otčinu vršenje propisa § 43 Bilj. Reda, što će strankama biti od koristi, a da ne govorimo da to zahtjeva obzir prama narodnom karakteru zemlje i naš narodni ponos.

Značajno priobćenje.

Od gosp. Dr. I. Majstovića primamo i donosimo slijedeće:

Na dan skupštine stranke prava u Splitu, dne 6. tek. rujna, upravio sam predsjednik

središnjeg odbora i iste skupštine č. Prodanu slijedeće pismo:

„Ojaden i teško povriedjen u svom hrvatskom i stranačkom ponosu zaključkom današnje skupštine, a koji se odnosi na pravac i pisanje „Prave Crvene Hrvatske“ u Dubrovniku, prinuđen sam da na Vaše ruke položim čast člana središnjeg odbora stranke prava u Dalmaciji.

Isti zaključak, kojim se svaljuje na celu stranku odgovornost i solidarnost sa pisanjem lista, koji u svakoj zgodi proturuje i brani austrijanštinu pod pravaškim plaštem, i u toj nepravaškoj ulozi laća se čak i demuncijanstva, krvava je uvjreda pravaškoj misli i njenom otcu Antunu Starčeviću, te dokazuje kako obća politička dizorjentacija nije mimošla ni stranku prava u Dalmaciji i kako je i ona zaražena mnogovrstnim zabudama unesenim u pravaške redove od elemenata, koji u pravaško ime promiču tuđinske i po hrvatsvo pogubne svrhe.

Vjeran pravaškoj misli i programu i na dalje ću im posvećivati svoje skromne sile u tvrdom uvjerenju, da će zdravi narodni organizam preboljeti današnju krizu, i da će se u čim skorijoj budućnosti u stranci prava okupiti i složiti svi pristase neumrle Starčevićeve nauke, što sam uvijek i jedino želio i prama toj želji radio.“

Na razjašnjenje dodati mi je ovo. U oči skupštine središnji odbor držao je u Splitu sjednicu, kojoj prisustvovala gg. Prodan, Dr. Marinković, Dr. Škrvce, Dr. Ante Banić, Vladimir Kulić i ja. Pretresajuć tačke dnevnog reda sutrašnje skupštine, te baveći se pravaškim novinstvom u pokrajini dođasmo do jednodušnog zaključka, da stranka prava ne smije preuzeti odgovornosti za pisanje „Prave Crvene Hrvatske“ u stanovitim prigodama, jer je isto u oprjeci sa duhom i programom pravaštva.

Među ostalim iztaklo se od moje strane dopise, koji su u svoje vrieme osvanuli u „Pravoj Crvenoj Hrvatskoj“ proti načelniku Makarske, koji su potekli iz pera jednog političkog činovnika, te uslied istih u svoje vrieme vodiše se izvdi radi zločinstva veleizdaje. Nakon odžeg razpravljana zaključismo, da središnji odbor preko izvjestitelja o odnosnoj tački dnevnog reda, g. Dr. Škrvce, iznese slijedeću rezoluciju: „Obzirom na negodovanje izazvano od nekih članaka i dopisa tiskanih u „Pravoj Crvenoj Hrvatskoj“ skupština zaključuje, da stranka prava odgovara jedino za svoj glavni organ „Hrvatsku Krunu“ u Zadru.

Ovu rezoluciju, ma koliko blagu u formi i sadržaju, skupština je zabcila i time desauvirala središnji odbor i sve one pravaše, koji su od skupštine želili, čekali i zahtjevali pravednu zadovoljštinu.

Split, 9 rujna 1907.

Dr. Ivan Majstović.

Naši dopisi.

Split.

Na 1. tek. mj. imala je ovdje demokratska stranka svoj javni sastanak. Prisustvovali su brojni težaci, predvodjeni od Dra. J. Smolake, i socijalisti. Među njima vidjesmo i težaka Antu Ružiča, negdašnjeg velikog nezadovoljnika prama radu Dra. Smolake. Na sastanku se govorilo o mnogim stvarima, ali je najglavnije iztaknuto, kako je tu uobće bila omalovažena hrvatska trobojnica, a to omalovažanje bilo je pak prikriveno izjavama da demokrti drže trobojnicu u prsima, dok su u isto doba imali samo rieči poruge i navale za sve one, koji su s osvjedočenjem hrvatsvo branili i hrvatsku zastavu visoko držali. Uobće opaža se, da je akcija Dra. Smolake naperena proti svima, koji nisu mogli ni morali da odobre sve njegove korake i ostale stvari, koje su poznate i o kojima je suvišno govoriti. Jedino što im se mora begenati jest to, da su za pravo obće pravo glasa, a ne za protežiranje, kao što je ono, koje je poprinjeno za bečki parlament, jer Niemci imaju zastupnika na svako 19—20.000, najviše na 30.000 stanovnika, dočim Slaveni na 40.000, a u Dalmaciji čak na 54.000.

Smolaka je na sastanku više puta spomenuo „hrvatsku“ demokratsku stranku, na što su se iznenadjeni „Talijani“ stali gibati. Govore mu, da je Juda.

O socijalistima ne pišem vam ništa, jer se već za kamo oni smjeraju i za što se tako rado uvlače u stranku Dra. Smolake.

Na 5. tek. mj. predsjednik trgovačko-obrtnečke komore sazva je razne glavne ličnosti na dogovor svrhom, da se sporazume glede ustrojenja novog parobrodarskog društva pod imenom „Split“ sa sielom u Splitu. Biran je u tu svrhu naročiti odbor, u kojemu su Mate Vidović, predsjednik trg.-obrt. komore; Špiro Buj, podpredsjednik; Dr. Vicko Mihaljević, na-

čelnik; V. Katalinić; Frane Brajević; Vicko Valle, predsjednik trgovačkog društva; Dr. Gajo Bulat, tajnik trg.-obrt. komore. Odbor se je odmah sastao i priionu odmah na rad živom voljom i namjerom, da sebi osvjetla lice i da osjigura tako obstanak domaćem narodnom parobrodarskom društvu, kad je vlada u početku pitanju dalm. parobrodarstva htjela preći preko volje i želje ciete pokrajine, zastupnika, obćinā i trgovačkih komora, navlastito u pitanju siela i službenog jezika društva.

Društvo će izdati deset hiljada dionica od 200 K svaku. Nabavit će pet parobroda, od kojih dva velika, koji će imat prugu Trst—Metković, a tri manja za okolišne otok. Tako treba, ako se hoće što postići! Što sami podignemo, to je naše! A ovo je ujedno i najljepši odgovor vladi, koja se je i u ovom pitanju našla proti narodu.

Uvjereni smo, da će se svatko obradovati ovomu koraku i poduzeću, kojemu želimo najljepši uspjeh i koje mora biti podpomagano od svih pravih domoljuba.

Viesti.

K pitanju parobrod. sjedišta. Kako s vrlo pouzdane strane doznajemo, izgleda da je vlada popustila glede zahtjeva da sjedište novog fuzioniranog parob. društva bude svakako u Dalmaciji, te da je uslied agitacije zastupnika, obćinā, trg. komorā i novinstva pristala na to, da to sjedište bude u Dalmaciji. Sad je pitanje gdje da bude, u kojem primorskome dalm. gradu. O tome će se povesti rieč i u saboru, pa ne možmo s manje, a da ne naglasimo, kako bi ne samo s praktičnih, već i s mnogih drugih razloga bilo skoro opravdano, da se sjedište tog društva ustanovilo u Šibeniku. O tome smo u svoje doba izerpljivo pisali, pa se na one naše razloge pozivamo čvrsto uvjereni, da će se uzeti u obzir.

Bolest namjestnika Nardellia. Kad je ovo došla vied, da je gosp. Nardelli u Beču nenadno obolio, malo je tko u to vjerovao. Činile se razne kombinacije, koje su dovajdale bolest namjestnika u bliži dočicaj sa pitanjem jezika, sa politikom Magjara, sa nesporazumom s ministrom Beckom i t. d. Medjutim i ako je po malo bilo, može bit, svega toga, stalno je da bolest gosp. Namjestniku nije diplomatska bolest, nego je bolest u istinu teške naravi. „Smotra“ i bečke novine su javile, da je gosp. Nardelli naglo obolio od neurite usljed nikotinovā djelovanja ne živce, dakle usljed pušenja. Ali kako nam se iz Beča javlja, stanje bolesti gosp. Nardellia je ozbiljnije nego se na prvi mah mislilo. Namjestniku je klonula lijeva noga i lijeva ruka. Govor i pamet su ne taknuti. Radi se o kapi, o izlijevu krvi na desnoj strani moždana. Bolest veoma opasna, ali nađe je da se bolestnik oporavi, jer klonulost nije velikog obsega. Lieči ga hvaranin Dr. Baylon. Zadnje su viedi, da mu je bolje.

„Dalmati“ je sada da uvidi, kako je kratak i tješnogrudan bio, kad nam je htio tobož osporiti pitanje o ustanovljenju trgovačke škole u Šibeniku radi Zadra. Upozorujemo ga na 25. tačku dnevnog reda saborske sjednice od utorka.

Iz sbera u Zadru. Radi nepristupa dovoljnog broja zastupnika nije se jučer obrđžala urečena sjednica, te se morala odgoditi za danas.

Poštarski ured u Krapnju. Ministarstvo trgovine odredilo je, da se u Krapnju otvori poštarski ured. Tako će do malo Krapljani imati ono, za čim su već davno vapili i što su evo dostigli nastojanjem svog zastupnika Dr. Dulbića. Čestitamo im!

Jematva u obćini vodičkoj započimlje dneva 23. tek. Vrst grožđa izvrsna.

Požar u Zatoni. Dneva 7 tek. oko podne pojavila se vatra u kući Trifunića Petra. Pa kako bjesnila jaka buca ne bilo moguće ugast ju. Plamen zahvatio obližnje kuće Lasan Ante i Mrša Vica. Prietla pogibeļ da ne izgiori čitav kmošiluk od preko 30 kuća. Odmah se poslalo naročito gomna u Vodice na oružničku postaju da zahtži brzojavno pomoć vatrogasaca iz Šibenika. Medjutim priskočilo čitavo selo: mužko i žensko, staro i mlado, pa udri da se poljiva i gasi. Pri gasenju osobito se istakao sa svojom upravom glavar Šinjorica, a Sevrđija N. i Mrša Vica za mal ne zaglavise. Nakon dvosatnog gasenja pošlo za rukom požar osamiti i ugastiti. Obznanilo već bili spremni na polazak. Kuće bijahu osjegurane na „Slaviji“ sada „Croatia“. Na 9 tek povjerenik „Croatie“ g. Vladimir Kulić pošao da razvidi štetu. Pravedno bi bilo da osjegurajuće društvo naknadi šteti i poštvrtnost gasitelja tim više što su i isti osjeguranci obterećeni vatrogasnim doprinosom.

Skupština. Danas se obdržava u obćinskoj viednici u Splitu skupština izaslanika svih Blagajna naše pokrajine pod „Zadružnom Svevom u Ljubljani“. U smislu okružnice 12 pr.

kolovoza „Zadružne Sveve“, skupštinu je sazvaov nje 1. podpredsjednik g. Janislav Vrsalović sa Selaca na Braču. Na dnevnom je redu: 1. prihvat pravilnika pododbora; 2. ustanovljenje broja odbornika i njihov izbor; 3. gdje bi bilo najzgodnije sielo pododbora; 4. služajni predlozi.

Skupština u Kaštelima. Na zamobu kaštelanskih težaka, J. Kapić, urednik „Pučkoga Lista“, u društvu sa istim težacima, sazivlje skupštinu pod vedrim nebom u Kaštel Staromu dne 15 Rujna na 3 sata po podne. Skupština će se baviti pitanjem filoksere, te će zatražiti od zastupnika, što su sada na okupu u Zadru, da živo pretresu na saboru pitanje filoksere, koje je danas glavno u Dalmaciji, te isposlaju, da na temelju postojećeg zakona, i Vlada i Zemaljski Odbor bezkamatni zajmovima priketu u pomoć dalmatinskim težacima pri obnovi njihovih vinograda amerikanom lozom.

Skupština će takodjer raspraviti pitanje o odnošajima težaka prama gospodarima obzirom na novu sadnju sa amerik. lozom.

Sokolstvo. Radi se o osnutku sokolskih društava na Pašmanu, u Preku, Novigradu i Arbanasima zadarskog okružja. Čujemo, da će se hrvatski Sokol ustanoviti i u Hvaru. Napried!

Antica Donadini. sestra našeg prijatelja F. Z. Donadina, preminula je dne 7. t. mj. u Sinju, u najljepšem cvietu svoje mladosti u 21. ojd godini. Pokojnici bila laka zemlja, a obitelji i svojti naše iskreno saučeste!

Talijanski bies u Korčuli. Pod ovim naslovom čitamo u „Nar. listu“ brzojavku obćine korčulanske, gdje se veli, kako je na 8. o. mj. u večer rulja talijanaša napala i zlostavila dva tehničara, koji su mirno sjedili pred čitaonicom. — Ovakve viedi ne bi se imale ni izonosti, jer zaudaraju sramotom i lukavstvom, ako za njima ne sliedi i vied da su Talijani svoju dzivotnost poštono platili. Treba ih toliko opametiti, da ih se naprosto onemogući za ovakovo vrst podhvata i to ne samo u Korčuli, nego svugdje, gdje se god usude podići glavu.

Iz Primoštena tuže nam se na tamošnjeg oruž. stražemstra, koji kao da ide za tim, da pučanstvo ozlovlji i da mu štete nanosi. On se donapokon ne žaca da na prkos cielom selu radi i upravlja Vidovićevim imanjem, da prijavljuje sudu i poglavariju i za najmanju sitnicu, tako da jadan narod mora bez potrebe trošiti i dangubiti. Starijoj vlasti na znanje.

Slovenska škola u Trstu. Vlada se još nije odlučila, da daje trščanskom Slovincima jednu pučnk školu, za koju se bore već 25 godina. Sada su po sriedi neki obziri. — Ali pošto neumoljiva potreba sili Slovence, da i uz najveće žrtve misle na samopomoć, to je vodstvo slovn. družbe sv. Čirila i Metoda odlučilo, da početkom nove školske godine otvori pri sv. Jakobu petorazredni paraletku za prvi razred, a da u srcu grada otvori novu pučku školu za dječake i djevojčice.

Novo hrvatsko društvo u Trstu. „Balkan“ javlja, da je vlada odobrila pravila „Jadrana“, društva za mornare i radnike. Ovo društvo počēt će poslovati početkom nove godine, jer se moraju uređiti još mnoga pitanja vrlo obsežnog programa. Dok će „Dalmatinski Skup“ i nadalje držati na okupu našu inteligenciju ovoga grada, čvrsto se nadamo, da će „Jadran“ postati maticom onih stotina i stotina hrvatskih mornara i radnika, koji trebaju mnogo utjehe, savjeta i ljubavi od svoje inteligencije. Kad i to mnoštvo bude organizovano, onda će i Hrvat u Trstu moći da kaže: tu sam u svojoj kući!

Domaće poduzeće. U Mostaru, je poznati patriota i neumorni trudenik za svetu hrvatsku stvar gosp. Gjuro Džamonja, otvorio novu, moderno uređenu knjižnicu, papirnicu i merkantilnu tiskarnu. G. Džamonja kani izdavati i list „Radnička Obrana“.

Naše brzojavke.

Beč, 11. Danas se nastavljaju nagodbe na pregovaranja. — Između 16. i 20. ov. mj. bit će preuzeti ponovni pregovori između sribskih i austro-ugarskih delegata glede sklopljenja trgovačkih ugovora. (Vidi naš današnji članak o tom predmetu. — Ured.)

Pariz, 11. U odnošajima između Francuzke i Španjolske nastala je njeka napetost. U Francuzkoj nisu zadovoljni s rezervatnim, dapače škrtim sudjelovanjem Španjolske u markokanskom konfliktu.

Casablanca, 11. Generali Drude obio je iz Francuzke nove instrukcije obzirom na posljednju fazu markokanskog pitanja.

Petrograd, 11. Danas je objelodanjen pomorsko-trgovački ugovor između Rusije i Japana.

Hrvatska tiskara (Dr. Krestić i dr.) Vlasnik, izdavatelj i odgovorni urednik Josip Drežga.

PODRUŽNICA HRVATSKE VJERESIJSKE BANKE - ŠIBENIK.

BANKOVNI ODJEL

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice, financira trgovačke poslove, obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednima. Devize se preuzimlju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

Dionička glavnica K. 1.000.000

Pričuvna zaklada 100.000
Centralna Dubrovnik - - - - -
- - Podružnica u Splitu i Zadru.
Priskrbiljuje zajmove uz amortizaciju kotarima, općinama, i javnim korporacijama.

MJENJAČNICA

kupuje i prodaje državne papire, razeretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srećaka na obročno odplaćivanje. Osjegovanje proti gubitku kod ždriebanja. Revizija srećaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

ZALAGAONICA

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje itd. uz najkulantnije uvjete.

JADRANSKA BANKA U TRSTU

Bankovne prostorije u ulici Cassa di risparmio, Br. 5.
..... Vlastita zgrada.

Obavlja sve bankovne i mjenične poslove: eskomptuje mjenice, daje predujmove na vrijednostne papire, kao i na robu ležecu u javnim skladištima.

Kupuje i prodaje vrijednostne papire, svake vrsti, devize, inozemni zlatni i srebrni novac, te banknote i unovčuje kupovne i izdriebane papire uz najpovoljnije uvjete.

Izdaje doznake na sva glavna tržišta monarhije i inozemstva, te otvara vjeresije uz izprave (dokumente) ukrećavanja.

Prima novac na štedioničke knjižice u tekući i giro račun.

Obavlja sve burzovne naloge najbrže i najsvjestitnije uz vrlo umjerene uvjete.

Posređuje i konvertira hipoteke kod prvih hipotekarnih zavoda uz najniže uvjete.

NOVO ustanovljena

Hrvatska Tiskara

u Šibeniku
(ulica Stolne Crkve).

Preporučuje se najtoplije P. N. Obćinstvu za izradbu svakovrstnih radnja, kao: raznih djela i brošura, posjetnica, koverata, listovnih i trgovačkih

papira, zaručnih i vjenčanih objava, oamrtnica i sve druge u lu struku zasjecajuće radnje. Jamči za tačnu i modernu izradbu uz posve umjerene cene.

JEDINA HRVATSKA TVORNICA VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU.

Častim se preporučiti p. n. obćinstvu, poštovanom svećenstvu, crkvama, bra-tovštinama, svoju krasnu uređenu

TVORNICU VOŠTANIH SVIEĆA

Kod mene se dobit mogu izvrstne, a od mnogih priznate u svim veličinama

— svieće od pravog pčelinjeg voska —
kao i finog crkvenog tamjana.

Prodajem dobra vrcanog — po zdravlje — korisna meda Klg. po K. 1:20.

Kupujem uz dobru cenu u svim količicama žutog voska.

Svaku i najmanju naručbu p. n. mušterija obavljam najspremnije, kao i uz najpovoljnije uvjete.

S veleštovanjem

VLADIMIR KULIĆ
Šibenik (Dalmacija) Glavna ulica.

JEDINA HRVATSKA TVORNICA VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU.

Banka Commerciale Triestina

prima:

Uložke u krunam uz uložničke Listove:

sa odkazom od 5 dana uz 2 3/4 %
" " " 15 " " 3 3/4 %
" " " 30 " " 4 1/4 %

Uložke u zlatnim Napoleonima ili u engl. funtim.

(sterlinam) uz uložničke Listove:

sa odkazom od 15 dana uz 2 1/2 %
" " " 30 " " 2 1/2 %
" " " 3 " " 3 %

NB. Za uložne listove sada u toku, novi kamatnik ulazi u kriepost 15.og Novembra i 10.og Decembra o. g.; izdaje blagajničke doznačnice na dopisnica sa škadencom od 1 mjeseca uz kamatnik od 1 1/2 %.

Banko-Žiro i Tekući račun. Valuta od dana uložnja, uz kamatnik koji će se ustanoviti; obavlja inkasso mjestnih računa, mjenica glasećih na Trst, Beč, Budimpeštu, Prag i druge glavne gradove Monarhije, te plaća domicile svojih korentista bez ikakvog troška.

Izdaje uložne knjižice na štednju uz dobit od 3 1/2 %.

Otvara tekuće račune u raznim vrednotama. Inkassi: Obavlja utjerivanje mjenica na sva mjesta Inostranstva, odrezaka i izdriebanih vrijednostnih papira uz umjerene uvjete.

Izdaje svojim korentistima doznačnice na Beč, Aussig, Bielitz, Brno, Budimpeštu, Carlsbad, Cervignano, Cormons, Cernovica, Eger, Rieku, Friedek, Gablonz, Goricu, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Lavov, Linz, Olomuc, Pilsen, Polu, Prag, Prossnitz, Dubrovnik, Solnograd (Salzburg), Split, Peplitz, Troppau, Warnsdorf, Bučko-Novomjesto i druge gradove Monarhije bez ikakvog troška, a na Inozemstvo po najboljem dnevnom tečaju.

Izdaje Kreditne listove na sva mjesta Monarhije i Inozemstva.

Bavi se kupnjom uz tovarne dokumente u Novi Jork, London, Pariz, Hamburg, itd. itd. uz umjereni kamatnik.

Daje predujme na vrijednostne papire, robu, warrants i tovarne dokumente uz uvjete, koje će se ustanoviti.

Daje jamčevinu za carine skladišta Kontirinja (Contirungs-Lager).

Preuzimlje u pohranu i upravljanje:

U sobi sigurnosti, koja pruža najveću garanciju proti kojoj mu drago pogibeļji provale i vatre i kojoj je posvećen osobiti nadzor sa strane bankovnih organa, primaju se u pohranu vrijednostni papiri, zlato, srebro i dragocienosti, uz povoljne uvjete, te se na zahtjev preuzima i upravljanje istih.

Osjeđuraje vrednote proti gubitkim ždriebanja.

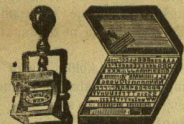
Banka Commerciale Triestina.

Svaki trgovac koji ne oglasuje svoju robu, ustupa mjesto svojim takmacima, koji oglasuju.

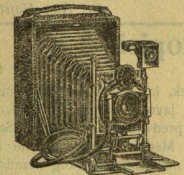
HRVATI,
sjetite se družbe
sv.
Ćirila i Metoda.

KNJIŽARA I PAPIRNICIA IVANA GRIMANI-A

Glavna ulica - ŠIBENIK - Glavna ulica

Preduzimlje naručbe svakovrstnih pečata od kautschucka i kovine.

Skladište fotografskih aparata i svih nuzgrednih potrebština.

preporuča svoj veliki izbor liepih HRVATSKIH, TALJANSKIH, NJEMAČKIH I FRANCOZKIH KNJIGA, romana, slovnica, rječnika, onda pisanih sprava, trgovačkih knjiga, uredovnog papira, elegantnih listova za pisma, razglednica i t. d.

Prima pretplate na sve

hrvatske i strane časopise

uz originalnu cenu sa tačnim i brzim dostavljanjem u knuć.

Velika zaliba razgovrstnih

toplomjera, zwieker-naočala

od najbolje vrsti i leća u svim gradacijama.

VANJSKE NARUČBE OBAVLJA KRETOM POŠTE.

Skladište najboljih i najjeftinijih šivaćih strojeva „SINGER“ najnovijih sistema.

NE ČITATI

samo već kušati se mora

davno prokušani medicinski

STECKENPFERD

od ljljanova mlieka SAPUN

od BERGMANNA i Druga, Drazdžani i Tetschen na/L. od prije poznat pod imenom BERGMANNOVA SAPUNA

od ljljanova mlieka da se lice oslobodi od sunšanih pjegica, da zadobije bijeli tein i nježnu boju.

Pretplatno komad po 80 para

u drogariji VINKA VUČIĆA
ŠIBENIK.

